

Крижна Валентина Володимирівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем кримінальної поліції
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ

Сучасний етап розвитку світової цивілізації характеризується системними трансформаційними змінами, оскільки він обумовлений епохою глобалізації. Очевидно, що розвиток криміналістики в третьому тисячолітті обумовлений глобалізаційними процесами, а значить постійним прагненням науки до розширення обсягу досліджуваних об'єктів і можливості їх пізнання з допомогою сучасних ноозасобів, інтерактивних методів і грідтехнологій.

Основні засади поняття науки криміналістики вперше сформулював австрійський вчений – Ганс Гросс в 1892 р. на основі узагальнення тогочасної правової бази, наукових розробок, досвіду судової практики ряду країн Європи з континентальною системою права.

Фактично в цій праці були систематизовані накопичені на той час у світі знання про засоби пізнання, доказування, розслідування, які використовуються в правосудді і судочинстві. Практично це перша наукова праця у світовій юриспруденції, в якій були системно узагальнені засоби і методи пізнання, доказування, розслідування, які використовувались на той час у сфері кримінального провадження.

На думку В. Я. Колдіна класичним зразком безсистемних моделей науки криміналістики є сучасна криміналістика США [1, с. 15–17]. Вірогідно це тому, що вона, як вважає американський дослідник Р. М. Перкінс, бере свій початок від системи поліцейської науки, яка представляє собою конгломерат відомостей кримінального права, кримінального процесу, криміналістики і правил професійної діяльності поліцейського.

Дійсно, в різних державах світу є своє бачення сутності науки криміналістики. Так, наприклад, в Великій Британії та США поряд з терміном «криміналістика» використовується «поліцейська техніка», «поліцейська лабораторія», або «судова наука». У Німеччині використовується термін «поліцейська наука» та «природничо-наукова криміналістика».

Очевидно, що формування предмета науки криміналістики має певний історичний аспект, суть якого до цього часу становить дискусійну проблему. Зазначимо, що поява науки криміналістики була зумовлена потребами самого життя, оскільки необхідність запобігання, протидії і розслідування фактів вчинення злочинних посягань була завжди.

В Україні теж є різні погляди щодо визначення сутності предмету науки криміналістики. Так, І. І. Когутич вважає, що криміналістика забезпечує суб'єктів кримінального провадження відповідними знаннями. Виявляючи об'єктивно обумовлені найсуттєвіші, найстійкіші якісні зв'язки і взаємозалежності (закономірності) злочинної діяльності, пізнаючи їх, криміналістика розробляє шляхи, прийоми боротьби зі злочинами та засоби, методи і рекомендації щодо їх дослідження, озброюючи ними оперативних співробітників, експертів, слідчих, прокурорів і суддів [2, с. 4].

Ю. М. Черноус зазначає, що діяльність із розслідування, як і власне феномен злочинної діяльності – є головними предметами пізнання криміналістики. Сьогодні спостерігається розширення меж предмету науки криміналістики, пізнання й інших видів правозастосовної практики [3, с. 45].

Все це свідчить, що на окремих етапах становлення та розвитку науки криміналістики в різних країнах світу простежується виокремлення окремих її новітніх напрямів – судове експертознавство, судове пізнання, судове безпекознавство, або у формуванні самостійних наукових дисциплін – судової медицини, судової психіатрії, судової психології, судової токсикології, судової хімії, судової фармакології, судової екології.

Отже, автоматизація, комп'ютеризація, інформатизація суспільного життя зумовлює створення якісно нового напрямку криміналістичної науки – «електронної криміналістики». Слідча і судова практика уже сьогодні потребують проведення спеціальних обстежень новітньої цифрової, електронної, телекомунікаційної техніки – цілої системи мобільного зв'язку, мобільних телефонів, смартфонів, планшетів, ноутбуків та субноутбуків, електронних онлайн-засобів, електронних веб-проектів, системи відеоспостереження, сервісів всесвітньої мережі інтернет і їх відповідного програмного забезпечення.

Це обумовлено тим, що сьогодні з'явилися зовсім нові способи вчинення злочинів: кіберзлочинність, злочинність у сфері високих інформаційних технологій тощо. В повсякденний побут ввійшли також і такі нові терміни як «звукові, запахові, електронні і геномні сліди»,

«електронний підпис», «електронний документ». Вочевидь практика потребує розробки нових засобів і методів їх виявлення, порядку їх збирання і дослідження.

Водночас у сучасному вигляді криміналістична наука являє собою цілісну систему наукових знань, що має слугувати цілям: а) пізнання, доказування, розслідування юридично значущих фактів; б) запобігання та протидії злочинним проявам; в) забезпеченню встановлення істини в конституційному, цивільному, господарському, адміністративному і кримінальному судочинстві.

Узагальнений досвід практики і наукових досліджень [4, с. 98–177] свідчить, що сьогодні засоби, методи та прийоми криміналістики успішно використовуються для встановлення юридично значущих фактів у найрізноманітніших галузях освіти, науки і практичної діяльності [5, с. 481–494].

Криміналістика як сфера практичної діяльності своїми засобами, методами і технологіями сприяє ефективному забезпеченню запобігання, протидії, розслідування правопорушень, кримінальних проступків і злочинів. Зміни, які відбуваються в епоху глобалізації обумовлюють необхідність системного криміналістичного забезпечення діяльності органів юстиції, правосуддя, судочинства та правозахисних організацій з метою запобігання правопорушенням, відновлювання справедливості та забезпечення реалізації конституційних прав і обов'язків людини та громадянина на засадах верховенства права, законності і об'єктивності.

Нині майже неможливо уявити ефективну стратегію, мистецтво, організацію і тактику запобігання, протидії, розслідування злочинів без впровадження в діяльність органів правосуддя, судочинства, правопорядку новітніх здобутків криміналістичної науки. Об'єктивне пізнання та доказування юридично значущих фактів, подій і явищ можливе тільки на основі використання як традиційних, так і сучасних криміналістичних знань, навиків і вмінь.

Список використаних джерел

1. Криминалистика: информационные технологи доказывания. Учебник для вузов / Под ред. В. Я. Колдина. – М.: Зерцало, 2007. – С. 15–17.

2. Когутич І. І. Криміналістичні знання, їх сутність і потреба розширення меж використання: монографія / І. І. Когутич. – Л.: Тріада Плюс, 2008. – 420 с.

3. Чорноус Ю. М. Криміналістика як навчальна дисципліна / Ю. М. Чорноус // Актуальні питання теорії і практики криміналістичної науки. Матеріали Всеукраїнської науково-

практичної конференції (Київ, 25 січня 2015 р.) // Національна академія внутрішніх справ. – К.: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 44–47.

4. Юрчишин В. М. Процесуальні функції прокурора у досудовій стадії кримінального провадження: поняття, призначення, система: навч. посіб. / В. М. Юрчишин. – Чернівці: Технодрук, 2014. – 276 с.

5. Біленчук П. Д. Криміналістика. Кредитно-модульний курс: підручник / П. Д. Біленчук, Г. С. Семаков / За ред. П. Д. Біленчука. – 4-те вид. змін., доповн. і доопр. – К.: ВД «Дакор», 2014. – 520 с.